

૯૬

શ્રી નવલ

230

શંખીર અને શંખાર રસે રસાયેલ

ગણ્ઠ યજ્ઞના બળીદાને

વીરની વિદાયગીરી

III

17/3

2 ફે - 11/13
સૂતરનો હાર.

લખક અને પ્રકાશક

ડાહ્યાલાલ શામશિર ત્રિપાઠી.

મુસાફિર પાઠશાળા

મળવાનું સ્થળ

રત્ન મહિય મહિર

નંદન નાડ હરી પાન-આબુદ.

કિંમત રૂ. ૦-૧-૦

૨૦૭૬૨

આવૃત્તિ ૧ લી.
પ્રત ૪૦૦૦

} જય સ્વદેશ }

સંવત ૧૯૭૬
ઇ. સ. ૧૯૩૩

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
સરગતી કોર્પોરેશન-સંગઠ
૧૦૬૬૧

૬-૨૧
સર્વ હક્ક સ્વાધીન

આણંદ—ચરોતર પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં ત્રિભુવનદાસ કીર્તીભાઈ પટેલે
પ્રકાશકને માટે છાપી. તા. ૪-૭-૨૩

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૦૭૫૧ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જાગૃતિ દિવસ (૨૦૧૨)

વિષય ૩-૧૨

ૐ

શ્રી નવલ

રાષ્ટ્ર યજ્ઞના બળીદાને

વીરની વિદાયગીરી

ને

સૂતરનો હાર.

— — —

વીર ગુજરાતીની વીરતા.

વીર ગુજરાતી તણી, વીરતા તણી કથની સૂણો;

“ ગુજરાત દીઠી રાંડવી ” એ લેખને લાગ્યો લૂણો;

ચાહોમ કરી વીર ગજવતા, પ્રૂજતી ધરા ધધણાવવા;

બળીદાન આપી દેશને, ચ્હાતા જીગર ઉદ્ધારવા;

એક વીર જાતાં જેલમાં, સૈને શીખામણુ આપતો;

ચારિત્ર ઉજવળ જોતાં સૈને, બુદ્ધિ બધાની માપતો;

ધોળા હિપર કાળા લીતર, એ વીર નહિ પણ રાંડવા;

રક્ત ચૂસી બંધુનાં તે, ચ્હાય મ્હોકાણુ માંડવા;

લકને પ્રતિજ્ઞા પ્રેમથી, જે ચાલવા થૂક જાય છે;

લકની તણી લાલચ મહી, સ્વાર્થે પછી લલચાય છે.

જોય જમાવે ફેશીનો, ને ખાદીમાં સોહાય છે;

સો પોથીમાંનાં રીંગણાંથી, વાત વંઢી જાય છે.
 બ્યાનથી રગરગ બળે છે, ક્રોધ ઉદ્ધાર થાય કયાં ?
 પ્રેમ વીણુ શું કરે વીર એ, વૈર લલૂકો થાય જ્યાં :
 જલદ વીષ રોમ રોમ રાખે. મૂખ અમૃતથી શું વળ્યું :
 કરપીણ કૃત્ય શું વીરનું છે, જાયાના કોઈથી કળ્યું :
 આતસ ઝળતો દીલમાં, તેમાં જળે દુનિયા બળી;
 વાર્થું મનનું સિદ્ધ કરવા, અગ્નિ હોલાતો નથી :
 કૃત્યો બુદ્ધાં છે કારમાં, મીઠાં વચન વદાય છે;
 મગ ધ્યાન પેઠે શોભતાં, દાવે ઢાટ વળાય છે :
 ધિક્કાર છે બંધુ એવાને, જ્યાં ત્યાં એવા જણાય છે;
 લઈને પ્રતિજ્ઞા પાળતા ના, હરામ જાદા ગણાય છે :
 યહાવા અને રહવા તણા, પંથે કંટક શું પાથરો :
 મસ દેશની સેવા મહીં, રહાશે વિલાશે સાથરો :
 મલે માસના માસો સુધી, ઉપવાસ જો કરવા પડે;
 મલે શક્તિ વગરના શરીરને, રણવાસમાં લલવું પડે :
 વરે તણા વાદા મહીં, લંગોટ ખસ બંધાય છે;
 ધર્મ કર્મથી સદા ખસ, કામ સિદ્ધ કરાય છે :
 આ દેહ છે શું કામનો, જાવાનો તે એક દીન છે;
 સાર્થક જીવન કરવું રહ્યું, કોણ ગૃહસ્થ ને દીન છે :
 જાજી જીવરની આપદા, ના જાજીથી રૂબાય છે;
 હિંસા વગરના બળ વડે, તપો બળ પંકાય છે :
 અવગુણ ઉપર ગુણ કરવા, દીલ થકી જો રહાય છે :

શત્રુ છગરના સ્નેહથી, તે આલમે પૂજાય છે;
 પુષ્પ ખડલે હાર સુતરના, પહેરી જેલે જે જતા;
 દુઃખીયા તણાં દુઃખો નિહાળી, દુઃખી સદાયે ન થતા;
 દેશ દ્રોહી ના થતા કે, આખરૂં લૂટાય છે;
 દેશ સેવાની મહીં જો, આખરૂં સચવાય છે;
 મોહાંધ થઇ દેશનવસી, તુમાખીના કં તોરમાં;
 મહાંધના મહ તૂટયા, દેશન તણા કં જોરમાં;
 સુખ દુઃખ કં ઉર લેખતાં, દુઃખથી છાતી ચીરાય છે;
 ધીક્ષ ધીક્ષ અવતાર આ, હૈયુ ધણું ગભરાય છે;
 ખાદી તણી છે ખોલ ખાલા, નક્કી તમે સૌ માનજો;
 પ્રેમ હોય જો દેશનો, તો ખાદી અંગે ધારજો:

વિદ્યાગીરીનો મામલો ને મહોરદારનું મૂલ

પીયુ પ્યારા પધારોને, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 સીધાવો દેશને માટે, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 સુતર જે હાથથી કાંત્યું, તેની વરમાળ નાખી છે;
 પુષ્પ પેઠે નહિ કરમાવા, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 ખીલેલાં પુષ્પ કરમાશે, નથી આ હાર કરમાતો;
 કાચા તંતુ તણું બંધન, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 અમલ આશિષ આપું છું, સુતરના હારથી શોભો;
 સખનવું શ્રેય છે જેમાં, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 મહે પાછા નહિ રજામાં, કઠણ કાળજી થશે ક્ષણમાં;

મરણ પછી નાસશે આણું, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 તમે લોગો વિલાસોના, પડ્યા કંટક વિહારોમાં;
 બનો વિહારી વેરાગી, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 જીવ જન્મી કરો ખ્યારા, જીવનની બેલડી હું છું;
 સીધાવો જોલની વાટે, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 ફિકરના ઘર તણી કરશો, ઝૂકો બસ શીર ઝૂકાવી;
 ઝૂકાવા દુનિયા શાણી, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 તમારો કે કદી મારો, નીડર થઈ ગાલને ધરશો;
 દમન નિજ હેલવું કરશો, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 તમે બધે ના કદી થાશો, બધે હું બે વફા થાતી;
 જીવનની ખાખ કરવાને, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 અચળ નિશ્ચય નહિ ચળશો, લાલચે કોઈ લલચાવે;
 ગુલામગીરી દફન કરવા, સુતરનો હાર પહેરાવું;
 જીવીશું તો જરૂર મળશું, નહિ તો સ્વર્ગમાં ખ્યારા;
 પધારો જોલની વારે, સુતરનો હાર પહેરાવું:

x x x x x x

પ્રતિમા નહિ તોડુ ખ્યારી, સુતરનો હાર પહેર્યો છે;
 જન્મભર નામ નહિ બોળુ, સુતરનો હાર પહેરીને;
 અમૂલ્ય ગૃહરાણી તું, જીવનની બેલડી મારી;
 ચહીસ સહેતાં જીવનનાં લા, સુતરનો હાર પહેરીને;
 પ્રીયા તું પ્રાણથી ખ્યારી, રત્ન અણમૂલ્ય છે મારું;
 એકલડી મૂકીને જાડ છું, સુતરનો હાર પહેરીને:

ધવળતા સ્યામના કરતી, કલકે ના કદી મરતી;
 સીધાવું જેલની વાટે, સુતરનો હાર પહેરીને;
 ભુવાની ક્ષીણના કરતી, ફિકરે લેશના ગૂળતી;
 હૃદય સમ બાણ ધાર્યાં છે, સુતરનો હાર પહેરીને;
 ઢગ્યા દુઃખો તણા ડુંગર, અમે ના દુઃખમાં ગણતા;
 હવે હું જાઉં છું ખ્યારી, સુતરનો હાર પહેરીને;
 બળીદાન આત્માના યજ્ઞે, ચઢાવવા હું હવે જાઉં છું;
 ત્યાં તું આવજે ખ્યારી, સુતરનો હાર પહેરીને:

વીરમૂર્તી—વીરની વિભૂતિ જાઉં છું, દેશધર્મને ચુકશું નહિ;
 ગુજરાતનો છું બાળ, આવ્યા કાળથી ડરશું નહિ.
 દેશ સેવામાં વહાલી, જીંદગી કરશું નહિ,
 હો દેવ દુનિયાનો ભલે, માર્યા કદી મરશું નહિ.

કંચન—પીયુષ રામ રામ.

વીરમૂર્તી—પ્રિયા રામરામ. (જાય છે જતાં)

કંચન—વીધી તારા પણ અજબ પ્રકારના જાદુ લયોં
 લેખજન ?

વીરમૂર્તી—વીધીના લેખ તો રંગમાં રમાડનારી પ્રાણ-
 હરનારા હોય છે અને તેના રંગ હું ને તું જોઈ રહ્યાં
 છીએ. નો તેની મઝા.

દુઃખો ઉપર સદાં દુઃખો, રિખાવે તે છતાં ઝાઝુ;
 અજબ લીલા લીલુ તારી, સતાવેશું અરે શું આવું;
 મૂગે મોંઢે સહન કરતાં, હૃદય મુઝાય છે ખાપુ;
 થાકયો હા! દુઃખમાં સ્મરતાં, અજંબા બપ શું બપુ;
 જીગર જખ્ખી થતાં ચ્હાતું, ઢળ્યાં દુઃખો સદા સ્હાતું;
 બનીને મસ્ત મલકાતું, દુઃખોનો ગીતડાં ગાતું;
 દુઃખોના લેશ દેખાવે, હૃદયના ધા ન રૂખતા;
 વિધીના લેખથી ખાપુ, હૃદયે હાય મુઝાતા;
 અમલ છે આકરો વીધી, ચ્હાતાં સ્હેતાં હૃદય રોતું;
 રિખાતાંને મુઝાતાંયે, ટપકતાં અશ્રુ કાં લહોતું;
 દેવોના દેવ દુનિયાના, ગુરૂના ઓ ગુરૂદાતા;
 હૃદય વિરાજતા ખાપુ, હવે તો કેં કરો શાતા;
 જીગર સ્થૂલ સેવે ઝોકાવું, દુઃખો આવી ખડાં થતાં;
 પડયા પર પાટૂવાં મારી, મસ્તિમાં મસ્તક મલકાતાં
 રિખાયો છું મુઝાયો છું, ઢળુ ચરણે વીધી તારા;
 કરેશું? વીધીના લેખો, મુસાફિર પ્રાણ હરનારા:

ખાદીના ખાનદાનમાં મઝા ભરી કેલી.

મારા પિયુ ચલી અહિંસા ઘોડલેરે, સત્યાગ્રહ કરતા રે લોલ.
 આત્મશુદ્ધિ એ વીર દેશ પ્રેમ મળતા રે લોલ.

દેશ સેવે ગૌરવ સમજાય ને યાહોમે નિશ્ચલ ગાજતા રે લોલ
મારાનાથ દેશ માટ રેંટીયો કાંકતા રે લોલ.

ભીષણ ઐકયે સોહાઈ,
સ્વદેશ પૂજને મોટાઈ

બહાતા-રહેતા રે લોલ
ઐક્ય સ્વાશ્રય મન કામના, પૂર્ણ સ્વરાજ્ય પૂજન;
દેશ ઋણે બલિદાનથી, ભારત નંદન વન:

કાયા સોનાની ભૂ
પૃથ્વી પૂજતી શું

સૌ આલમના જન ચરણે ઢળતા રે લોલ.
હાલ હલાવે હાકલ ગઈને નગણા થાય રે લોલ.
દેશવભૂ ભારત આશ્રમે, સત્યાગ્રહ સોહાય;
રેંટીયા અને ખાદી વડે, દેશ જ્ય જ્ય થાય.
દેશ સેવે મારા નાથની થકલ તેમાં તો તે છે આગળે;
કુમળી છું તોયે હું વીર ખાળા, મારા કંકણોમાં સેવા ગરજતી
રે લોલ.

કંચન—ખૂંદેન ખાદીથી આખાદીને રેંટીયાની મઝા તને
સમજાઈને ? તો કાં તું રેંટીયો નથી ફરવતી ને ખાદીથી
દેહ નથી ઢીપાવતી વાં ?

કાન્તિ—એ બધુય હું સમજું છું મને ખાલી પહેરવાનો, રંટીયો ફેરવવાનો મોહ થાય છે, પણ સહજ અચકાઉં છું એથીજ કે મને ખાલી ભારે પડે છે ને વળી ફેશને બલ નહિ ને મીરાંના જેવી દેખાઉં છું. એટલે જ મને ગમતી નથી. નહિ તો મારા ઘરમાંથી તમારાજેવો દાખલો આપી ઘણુંય સમજાવે છે. પણ હું જ માનું એવી ક્યાં છું તે ?

કંચન—જો તારે ખાલી ન સજવી હોય રંટીયાની ફરકડી ન ફેરવવી હોય તો મારી સાથે ન બોલતી કે ચાલતી. જો આ મલમલથી તારૂં અંગ ઢંકાયું છતાં કેવું જોનાર પુરુષને પાણીપાણી કરી મોહથી પીગળાવે તેવું દેખાય છે. આપણી એજે આપણને વહાલી ન હોય તો બન્યો આપણો અવતાર.

કાન્તિ—હા ખરી વાત છે તારી બેન. રહ્યા ગુજરાતીઓ પણ એવા કર્મના પિશાચ કોઈ કોઈ ખાલીથી ઉજલા દૂધ જેવા દેખાઈ કાળાં કૃત્યનાં કરનાર ઘણાય હું નિહાળું છું બરોબર છે. આવી રીતે મલમલ જેવાં ખારીકકપડાંથી આપણે ફેશનેબલ બનીએ છીએ ત્યારે જ ઠંડા. મરકરીની ઠંકડીએ આપણને બનાવી પાપ લોકતા થાય છેની. એ

મારી બૂલ મારાથી સમજાઇ તો ખીજી બેનો કેમ નહિ સમજે.

કંચન—ઠીક ત્યારે જો પેલા સામે કોણ ખાદીના ફકીર આવે છે.

કાન્તિ—એ તો તમારા બનેલીને મારા ઘરવાળા સ્તો.

કંચન—હું પેલી તરફ થઇ જ્યાર જઈ છું ને તું ખાદીની સાડી ને રેડીયો મંગાવવા સમજાવ. કે તે તને લાવી આપે. (અંદર જાય છે,)

બહાલાજી સાડી ગુલાબી મંગાવે.

કાન્તિ—ખીયુજી મને ખાદીની સાડીએ સજાવો.

રસીકચંદ્ર—“ ઓહો ”

કાન્તિ—રેડીયો કંતાવો, સ્વદેશી બનાવો.

રસીકચંદ્ર—“ હા હા ચક્કર ફર્યા તો ”

કાન્તિ—સાજ્યો બે સ્વદેશની

રસીકચંદ્ર—“ સત્યાગ્રહ આશ્રમમાંથીને ”

કાન્તિ—ફેશન જ લાવો મંગાવો. પીયુષ

રસીકચંદ્ર—“ વાહ રે વાહ ”

કાન્તિ—“ મંગાવો છોને ”

રસીકચંદ્ર—“ પણ ખેડાળ દેખાઈશ તે ”

કાન્તિ—“ એ બધું ખરું પણ હવે ખાનદાની ખાદીમાં
છે ”

રસીકચંદ્ર—“ વાર ”

કાન્તિ—“ ક્યારે ”

રસીકચંદ્ર—“ હમણાં ”

કાન્તિ—“ જાઓ ”

રસીકચંદ્ર—“ આ ચાલ્યો ”

કાન્તિ—“ ક્યાં ”

રસીકચંદ્ર—“ આશ્રમમાં ”

કાન્તિ—“ સમજાવોને ”

રસીકચંદ્ર—“ હા ”

કાન્તિ—“ શુ ”

રસીકચંદ્ર—“ સત્યાગ્રહી બની સ્વદેશ પૂજન ન કરે તેને ધિક્કાર. ”

કાન્તિ—સ્વતંત્રતાના જય ઘોષથી, જાગ્યા વીર અનંત,
માતૃભૂમિ ઉધ્ધારણે, ડોલવતા દિગંત.
પીયુષ મને ખાદીની સાડીએ સળવો.

રસીકચંદ્ર—હવે તો હું શુદ્ધ સ્વદેશી ને ચુસ્ત સત્યા-
ગ્રહી કહેવડાવાનો. કયો એવો નમાલો હશે કે માતાની
કુખને કલંકીત કરે.

કાન્તિ—ઘણાય ગુજરાતીઓ પડયા છે કે પ્રતિજ્ઞાઓ
લઈ આગેવાની ભર્યો ભાગ ભજવી “ શુદ્ધ ખાદી અહીં
મળશે ” એવું ખોડ લટકાવી વિદ્વાયતી માલ વેચી રહ્યા
છે અને ઘણા “ કાળા ભીતર ને ઉપર ઉજળા ” તમે
નથી નીહાળ્યા. ખાદીને નામે કેવાં કેવાં કૃત્યો કરે છે.
બુવોને પેલો પેટલાદનો પારસલીયો. ખાદીના પહેરણમાં
તો શીબો ગાંધી જણે ન જનમ્યો હોય એવો તો એનો
ડાળ ને નીકળ્યો ત્યારે પારસલનો શિકારી. ખાદી સળેલાને

અને ગાંધીજીના અતુચાચીને બહાદુર બહારવટીયાઓએ
પણ જતા કરેલા છે. સ્વદેશીના પ્રચારને નામે ગરીબોનાં
રક્ત ચૂસી લક્ષ્મીથી તર થનારા અને નહિ વેચુની પ્રતિજ્ઞા
કરી વિલાયતી વેચનાર વીર ગુજરાતીનું વીરત્વચીન્હ મુછ
મૂડાવેલ ધણાને એજ ફેશને જોઈ છું. તો તે દેશ સેવાને
માટે નાલાયક, નપુસ્કક કે રાંડવા ને અનિતિને રસ્તે લક્ષ્મી
ટકાવામાં એકા કહેવડાવાને તો નહિ માગતા હોય ?
હશે જે હશે તે આપણે શું.

રસીકચંદ્ર—હશે પ્રભુ પ્રભુ હોય એમને એમ એક
ખાનુ અમૃત સીંચન ત્યારે ખીજ ખાનુ લડ લડ બગતો
હાવા નળ.

લરેલો પાપઘટ કુટતાં, પ્રભુ શિક્ષા આપે છે;
અદલનો ન્યાય કરનારો, દુઃખીનાં દુઃખ કાપે છે:

કાન્તિ—જાઓ ઝટ અને આજને આજ રેંટીયો લાવી
આપો. મારાં કંચન બેન કાંતવા બેસશે ત્યારે હું તે
જોઈશ અને શીખીશ. અને તેજ સુતરનો હાર તમને
પહેરાવીશ.

રસીકચંદ્ર—ત્રણ ગુણે જો તમે સીઓ શોલો તો તો
અંતરિક્ષ રહેલા દેવો પ્રભુ તમારાં દર્શન કરવા ઇચ્છા રાખે
ને સત્તીને દેવીના પદને પામે.

કાન્તિ—એવા કયા ત્રણ ગુણો કહો તો ખરા ?

રસીકચંદ્ર—સત્યથી આલયું, શીયળને ચ્હાવું ને નિંદા
ત્યજવી. દુકમાં એટલુંજ કે સ્તિભક્તિમાં પ્રાણ આપવા.

કાન્તિ—ઠીકઠીક આ આલમના યોગાનમાં મને એ
શિક્ષક મળ્યા. એક તમે અને બીજામાં મારી સગી કંચન
અને ગુરૂ ગાંધીજી.

રસીકચંદ્ર—તું તો બડી આલાક ને ફિલસુફી વાળી
બની ગઇ દેખું ને.

કાન્તિ—મારી ઠેકડી કરવા લાગ્યા ને. બાઓ બાઓ
બાળ્યું સરમાવે નહિ.

રસીકચંદ્ર—લે ત્યારે આ આલ્યો, ખોટું લાગે તો
અમારૂં અમારી પાસે રહેવા દો.

(રસીક બચ છે.)

લેખક—

શયતાનની શયતાનીથી, શાં ઘોર કૃત્યો થાય છે;

વાંચશો આ લાગ બીજો, જોશો પછી શું થાય છે.

ઉઠા ઉગીર એક ખાદીનો, ખાદી મહીં સોહાય છે;
 લલના અને લક્ષ્મી તણી, કેવી પૂજાઓ થાય છે:
 ખાદી એઠે સાંડ કર્યો, જોશો કયમ ઉજવાય છે:
 ખાદી તણી છે ખોલ ખાલા, મુખે વળી વદાય છે:
 ભાગ જીજ્ઞમાં વળી, જોશો ધતીંગો દેશનાં;
 વંદેમાતરમ્ છે હવે, ના માનશો છું દેશમાં:
 કેડી કેટોરો આવીયો, ઇન્સાફ તેને આપવો;
 હજી પીવા તે તણો છે, શું કામ તે ઉથાપવો.
 આવજો મળજો વળી, પ્રેમથીએ નમન છે;
 મસ્તી મુસાફિર તણી, એ બાદશાહી ચમન છે:

